

Ústav bohemistiky pro cizince a komunikace neslyšících, Ústav českého jazyka
a teorie komunikace, Ústav českého národního korpusu

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

XI. mezinárodní symposium o češtině jako cizím jazyku
**Bohemistika v jazykovém a kulturním kontaktu
se světem**

5.–9. srpna 2024

<https://bohemistika.symposium.ff.cuni.cz/>

PŘEHLED PŘÍSPĚVKŮ

Přednášky

Tomáš Glanc

Universität Zürich

Migrace – exil – mnohojazykovost v české literatuře: výhledy a ohlédnutí bohemistiky

Jak vyplývá už z názvu, česká literatura a kultura jsou v tomto příspěvku nahlíženy nikoliv v duchu národního obrození jako identifikační nástroj jazykového – a v některých představách dokonce etnického "národního" společenství, nýbrž z hlediska překračování nejrůznějších hranic, státních i kulturních. Pojmy jako "národ" nebo "lid" jsou koneckonců konstrukty, které vznikly v určitých historických a ideologických konstelacích a nepředstavují žádnou esenciální entitu. Literární dílo a literární komunikace jsou oproti tomu fenomény celkem jasně vymežitelné a dohledatelné. V některých případech pak samy zjevné skutečnosti kulturních dějin nutí recipienta hledat nové mustrы uvažování a popisu zkoumaných jevů. V roce 2022 vydané Kompendium německé literatury českých zemí není jen dosud nejobsáhlejším popisem transkulturní praxe trávající v Čechách a ovlivnivší bohemistiku dlouhodobě, zdaleka ne jen v meziválečném období. Zároveň jde o výzvu metodologickou. A týká se jen zdánlivě toho nejznámějšího, totiž česko-německého příběhu. Za ním nebo vedle něj se totiž skrývá řada dalších, nejednou rozsáhlých témat, která si zaslouží podrobnější pozornost, ať už vycházejí z primárně českých impulzů, jako třeba v případě českojazyčných autorů a nakladatelů v zahraničí, anebo naopak tematizují nečeskojazyčné literární aktivity na českém území od Františka Skoriny na počátku 16. století přes transnacionální společenství básníků fónické poezie 60. let až po nynější aktivity ukrajinské a ruské.

Melissa Shih-hui Lin

National Chengchi University

How L1 Chinese learn the Czech language: The case of Czech instrumental

This study investigates the significant challenges faced by native Chinese speakers in acquiring Czech, focusing on the case-marking system, particularly the instrumental case. Contrastive linguistics (Whorf, 1941; Lado, 1957; James, 1980; Johansson, 2008) suggests that second language acquisition difficulties stem from differences between L1 and L2. Analyzing grammatical categories in Czech and Chinese can illuminate potential acquisition problems for Chinese learners of Czech, elucidate the influence of L1 on understanding specific grammatical categories, and highlight differing cognitive models and the cultural significance conveyed by these languages.

Chinese and Czech represent morphologically opposite languages (Greenberg, 1974; Croft, 1990; Bongartz, 2002). Czech uses morphological cases to denote syntactic positions and grammatical relations (Uhlířová & Kučerová, 2017), in sharp contrast to Chinese, which lacks these morphological cases and instead relies on strict word order to convey syntactic roles (Li,

2022). This fundamental difference often confuses Chinese learners, particularly in understanding the case categories (Lin, 2021).

This study aims to provide insights into these challenges by examining the instrumental case in Czech. By doing so, it seeks to deepen our understanding of the interplay between L1 and L2 during language acquisition and to highlight the cognitive and cultural nuances between Chinese and Czech.

Příspěvky

Marie Boccou Kestřánková

Univerzita Karlova

K vývoji učebnice 3. ročníku ZŠ pro uživatele češtiny jako jazyka zděděného

Cílem příspěvku je představit počáteční fázi vzniku učebnice češtiny pro uživatele češtiny jako jazyka zděděného. Učebnice je určena zejména nedospělým krajanům, kteří rozvíjejí češtinu v sobotních školách nebo v rodiči v domácím vzdělávání a kterým se zároveň dostává v plné míře základního vzdělávání v zahraničních školách. Materiál je koncipován tak, aby vedle jmenovaného zdokonalování řečových schopností a dovedností v češtině vhodným způsobem zprostředkoval učivo češtiny ve 3. ročníku ZŠ a funkčně využíval plurilingvního profilu těchto žáků. Prostor je tedy věnován nejen jazykovému rozvoji, ale i mediačním činností a seznamování uživatelů se sociokulturními specifiky, národními zvyky, široce pojímanou kulturou. Cílem celkové koncepce je, aby si žák na vhodných komunikátech osvojil učivo českého jazyka pro 3. ročník a zároveň aby byl soustavně veden k budoucímu aktivnímu občanství ve dvou či více státech. V prezentaci budou uvedeny důvody vzniku učebnice, představena cílová skupina uživatelů, vysvětlena struktura materiálu a komentovány ukázky příkladů.

Marie Boccou Kestřánková, Eva Jánská

Univerzita Karlova

České školy v zahraničí a jejich role v životě české diaspory

Podle nejnovějších údajů je v současnosti 15 smluvních českých škol v zahraničí (zdroj www.mzv.cz) a nesrovnatelně vyšší počet nesmluvních škol, které prozatím nejsou přesně evidovány, přirozeně vznikají a zanikají podle potřeb a možností oblastí jejich umístění. Význam a poslání těchto institucí se liší v závislosti na jejich typu. Jejich významnost vzhledem k zemi původu (ČR) svých žáků je na úrovni institucionální i individuální. Zatímco důležitost institucionální je vyjádřena zejména v podobě smluv daných škol uzavřených s MŠMT ČR, ve významu individuální úrovně se promítají požadavky samotných rodičů a potřeb lokální komunity.

Cílem našeho příspěvku je na příkladu 10 rozhovorů s řediteli/ředitelkami českých škol v zahraničí přiblížit fungování těchto škol. Pozornost bude věnována cílům, podmínkám a úrovni vzdělávání v českém jazyce u uživatelů češtiny jako jazyka zděděného. Příspěvek uzavrou zjištění z rozhovorů s absolventy těchto vzdělávacích zařízení, důraz bude kladen na jejich cíle v dalším využití nabytých schopností a dovedností.

Příspěvek vznikl jako součást projektu TAČR BETA2 TITBMZV311 s názvem Výzkum zpětných přínosů české diaspory do vlasti a do české společnosti.

Markéta Bruna Gebhartová

Tokyo University of Foreign Studies

Komunikační ne/dorozumění a japonští studující češtiny

Ve svém příspěvku bych se ráda zabývala verbální komunikací a komunikačními strukturami češtiny a japonštiny, okrajově korejštiny, z širšího pohledu interkulturní sociální komunikace. Ráda bych přiblížila některá komunikační nedorozumění (především verbální, ale i některá nonverbální), ke kterým při kontaktu mluvčích těchto odlišných oblastí často dochází, a uvedla je do širšího jazykově kulturního kontextu. Japonština a japonská kultura patří k těm méně otevřeným, v každodenních interakcích má důležitou roli vysoký komunikační kontext a jeho dobrá znalost, jakož i nonverbální, implicitní komunikace, která spoléhá na sdílené znalosti a tradice při interpretaci sdělení. Na druhé straně čeština a česká kultura stojí takřka na opačném pólu, je otevřenější, komunikační kontext je nižší. Z tohoto rozdílu je zřejmá náklonnost k častějším nedorozuměním či kulturním faux pas mezi mluvčími češtiny a japonštiny, kdy dochází k „interpretaci“ či „překladu“ komunikace pohledem vlastní, zděděné, kultury. Velmi zajímavým tématem je například ne/vyjadřování nesouhlasu (pro japonské mluvčí je typické jednoznačný nesouhlas vůbec nevyjadřovat a snaha v situaci vyžadující jasné stanovisko reagovat nejednoznačně či vyhýbavě) a nepřímot či již zmiňovaná nejednoznačnost japonštiny, jež se odráží v rozpačitosti japonských studujících, kteří jsou konfrontováni s přímým a z jejich pohledu jednoznačným vyjadřováním v češtině. Téměř všechna negativní vyjádření jsou považována za nezdvořilá, avšak není možné je chápat jako neupřímná, jsou nedílnou součástí japonského (asijského) kulturního prostředí. Z hlediska komunikačních prostředků můžeme konstatovat, že u vysoko kontextuálních jazyků, tedy i japonštiny, je široká škála jazykových prostředků vyjadřujících neurčitě odpovědi, díky kterým se mluvčí vyhne jednoznačnému stanovisku. Velké rozdíly společnosti japonské a české jsou jasně viditelné právě v interkulturní komunikaci mezi těmito dvěma kulturami a jazyky. Pro japonskou je typická je týmová práce s přesně danou hierarchií pracovníků a danými postupy, u nichž správné řešení bývá jen jedno. Česká společnost je individualizovanější, tedy i práce je samostatnější, flexibilnější a nabízející vícero možných řešení. Pro Japonce je vlivem konfucianismu a hierarchizované společnosti nejdůležitější příjemná, nekonfliktní, klidná atmosféra při komunikaci, z těchto důvodů se vyhýbají diskusím a jasnému vyjadřování individuálního stanoviska. Při osvojování cizího jazyka, v našem případě češtiny, je třeba zdůraznit, že jazyk není pouze gramatika či slovní zásoba, ale právě i komunikační kompetence či znalost odlišných komunikačních strategií a postupů s ohledem na interkulturní typ cizího jazyka (high-context, low-context). Tolerance k odlišné kultuře, porozumění jiným normám a zvyklostem a podpora vyjadřování vlastního stanoviska, tedy rozvoj interkulturní komunikační kompetence jako jedné ze základních jazykových kompetencí, by měla tvořit důležitou část výuky češtiny v pregraduálních, postgraduálních i zájmových kurzech.

Marie Čechová

Zděděný jazyk v cizině i doma

O zděděném jazyce se zpravidla mluví jen ve vztahu emigrantů k jazyku země, ze které pocházejí jejich předkové, označuje se tak jazyk přejatý od předchozích generací. O tom přednášelo a psalo mnoho autorů, v posledních letech např. M. Veltruská na 7. sympoziu o češtině jako cizím jazyku v chorvatském Daruvaru (2019), R. Dittmann r. 2020 psal o jazykových kontaktech a izolaci, jak ovlivňují podobu užívání zděděného jazyka. M. Nekula v Naší řeči (2021) napsal v č. 5 Slovo úvodem k tématu O češtině ve světě. Vznikají i diplomové práce, např. M. Štěpánové a A. Panochové, obě z UK. Také časopis Český jazyk a literatura uveřejňuje články o češtině v zahraničí, o ní psali např. M. Hrdlička, J. Kostečka, nejnověji A. Gajdzica, K. Šichová, J. Jonák. Všichni tito i jiní autoři mohli navazovat na starší knižní práce, např. Karla Kučery Český jazyk v USA (1989), Jany a Pavla Jančákových Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny (2004), Aleny Jaklové Čechoamerická periodika 19. století (2006).

Každý asi máme v rodině nebo v okolí někoho, kdo emigroval a jeho děti zdědily náš jazyk, ale zkušenosti ukazují, jak rodiče a pak děti různé k dědictví přistupovali a přistupují. Ukážu to na několika příkladech.

Pojem zděděný jazyk lze s úspěchem aplikovat i na jazyk mateřský. Každý odněkud pocházíme, a pokud nežijeme stále ve stejném prostředí, prošli jsme dalšími regiony a jejich řeč na nás zanechala větší či menší stopy, a to v závislosti na naší rezistenci, či naopak otevřenosti řečovým vlivům. Budeme se ptát, co zůstává v mluvě, i když opustíme rodný region, které rysy a do jaké míry v řeči přetrvávají, a na čem to závisí. V tom nacházíme jisté shody mezi vývojem zděděné řeči v emigraci a řeči uživatelů češtiny měnících své působiště ve vlasti.

Ondřej Drobník

Univerzita Karlova

Kontrastivní analýza spojky "aniž"

Příspěvek se zaměří na frazémy, které jsou nově anotovány v korpusu TOTALITA. Ten zahrnuje především texty Rudého práva z let 1952, 1969 a 1977 a politicky zaměřenou soudobou literaturu. Korpus Totalita byl vytvořen pro dokumentaci jazyka komunistické propagandy a stal se podkladem pro Slovník komunistické totality (Čermák a kol., 2010). Jedná se o poměrně malý korpus (asi 13 milionů tokenů), do kterého byly zařazeny texty z deníku Rudé právo v letech vrcholících politických procesů (1952), v době po okupaci sovětskými vojsky (1969) a po vzniku Charty 1977. Zhruba třetinu textů představují vybrané publikace, které se zaměřují na propagaci tehdejší marxistické ideologie, věnují se hospodářství, politice a v menšině jsou zde zastoupeny i beletristická díla, které tuto ideologii rozvíjejí. V tomto korpusu byly pomocí frazémové anotace FRANTA anotovány víceslovné jednotky, které jsou zachycovány v databázi Lemur (Skoumalová a kol., 2024).

Příslloví, slogany a další frazémy, které patří k frekventovaným v korpusu Totalita, budou vyhledány v textech webovém korpusu ONLINE (asi 280 miliard tokenů), který obsahuje

internetovou žurnalistiku. Příspěvek přinese srovnání toho, jak jsou v původních a současných textech tyto víceslovné jednotky užívány a proč je dobré znát jejich původní historický kontext.

Čermák, F. – Cvrček, V. – Schmiedtová, V. (eds) (2010): *Slovník komunistické totality*. Praha: NLN, s. 16–39.

Skoumalová, H. – Kopřivová, M. – Petkevič, V. – Jelínek, T. – Rosen, A. – Vondříčka, P. – Hnátková, M. (2024): A lexicon of Czech multiword expressions. *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives*, 1 – 37.

Korpusy:

Cvrček, V. – Jeziorský, T. – Henyš, J.: ONLINE2_NOW: monitorovací korpus internetové češtiny. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2022 [cit. RRRR-MM-DD1]. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Skoumalová, H. – Bartoň, T. – Cvrček, V. – Hnátková, M. – Koček, J.: Totalita: korpus jazyka komunistické totality. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Jiří Hasil

Univerzita Karlova, Univerzita J. E. Purkyně

Kultura mluveného projevu a výuka češtiny pro cizince

Kultura mluveného projevu tvoří integrální součást jazykové kompetence studentů bohemistiky pro cizince. Základem jejího zvládnutí je osvojení si náležité výslovnosti českých hlásek, ale nejen to, jde i o zvládnutí suprasegmentální složky jazykového projevu a také techniky mluveného projevu včetně dýchání, ovládání hlasu, jeho modulace i tempa a síly, a to s ohledem na posluchače i prostředí, v němž se mluvený projev realizuje. Vzhledem k tomu, že se předpokládá, že absolvent oboru čeština pro cizince bude pracovat v různých pozicích, v nichž bude uplatňovat svou schopnost kulturního projevu, nabývá předmět Kultura mluveného projevu na důležitosti. Se zásadami kultury mluveného projevu by proto měli být seznámeni i všichni pokročilí studenti, pro něž je čeština cizím či druhým jazykem.

Christof Heinz

Universität Leipzig

Direkcionálna a volba prekladateľských stratégií – na príklade prekladu konstrukce typu OVS z češtiny do němčiny

Příspěvek se zabývá tím, zda konstrukce OVS, tj. postavení předmětu na první pozici větné, představuje pro překládání mezi češtinou a němčinou výzvu a jaké postupy volí rodilí a nerodilí mluvčí cílového jazyka ve svých překladech.

V rámci jazykových univerzálií představuje slovosled OVS příznakovou variantu (srov. např. Greenberg 1963, Primus 2001). Přesto se konstrukce vyskytuje v obou sousedních jazycích – češtině i němčině. Na první pohled by proto neměla tato konstrukce představovat pro překladače z češtiny do němčiny překážku. Na druhý pohled však oba jazyky vykazují řadu rozdílů v užívání této konstrukce, týkajících se hlavně frekvence jejího výskytu a jednoznačnosti, tj. možnost rozlišovat mezi sémantickými rolemi agentu a objektu děje.

Frekvence výskytů i jednoznačnost konstrukce je celkem větší v češtině, což vede k situaci, že v řadě případů se česká konstrukce OVS nedá překládat jejím přímým syntaktickým ekvivalentem v němčině. Příliš „doslovný“ překlad zde vede k nežádoucím výsledkům jako nejednoznačnost, obtížnost recepčního procesu anebo dokonce mylném pochopení cílového textu. Syntaktická konstrukce se v takových případech musí předkládat jinými syntaktickými prostředky, postupem, který se často pojmenovává jako „modulace“.

Ve svém příspěvku chci zkoumat, jak studenti česko-německé translologie ve svých překladech s danou konstrukcí skutečně zacházejí a které překladatelské postupy k tomu opravdu používají. Na základě studentských překladů neliterárních textů (většinou prostědělovacího, částečně i publicistického nebo administrativního stylu) z češtiny do němčiny, chci vymezit spektrum možných překladatelských ekvivalentů i jeho skutečné užívání rodilými a nerodilými mluvčími cílového jazyka, tedy němčiny. Tím chci přispět k diskusi, jestli se faktor direkcionality projevuje nejen v typických chybách, ale i ve volbě odlišných překladatelských strategií a postupů při překonání překladatelských potíží.

Hana Hejlová

Univerzita Karlova

Letní učebnice češtiny

Cílem mého příspěvku je představit dvě učebnice češtiny pro Letní školu slovanských studií. Slovo Léto mají přímo ve svém názvu (Léto s češtinou), současně jsou také letní svým přístupem: chtějí začátečníkům a mírně pokročilým, a to především ve skupinové výuce, představit češtinu s úsměvem na tváři, s mnoha možnostmi povídat si, naučit se spoustu nového, získat jazykové nástroje pro komunikaci v mnoha každodenních situacích (především studentského) života a přitom budovat dobré gramatické základy pro další studium češtiny.

Christian Hilchey

University of Texas at Austin

Reality Czech

Jak má vypadat výuka češtiny pro cizince? Jaké gramatické a kulturní jevy jsou nejdůležitější a jakým způsobem by se měly prezentovat dospělým studentům, kteří se setkávají s češtinou poprvé? To jsou otázky, na které odpovím během prezentace o učebnici a výukových materiálech Reality Czech – <https://realityczech.org>. Jedná se o učebnici určenou začátečníkům až mírně pokročilým studentům češtiny jako cizího jazyka.

Učebnice Reality Czech je dostupná na webových stránkách <https://realityczech.org> a patří mezi takzvané otevřené vzdělávací zdroje (Open Educational Resource), což znamená, že veškerý její obsah spadá pod otevřenou licenci. Licence zvolená pro tuto učebnici je CC BY-SA (Creative Commons Attribution Sharealike). Její obsah se může volně používat, sdílet, kopírovat, upravovat a rozšiřovat za podmínky, že se uvádí původ a veškeré odvozené práce zachovávají původní licenci projektu. Tento projekt byl zahájen na Texaské Univerzitě

v Austinu (University of Texas at Austin) v roce 2014 a učebnice byla oficiálně zveřejněna v roce 2020.

Reality Czech je co do svého rozsahu obrovským otevřeným vzdělávacím zdrojem a obsahuje následující složky:

- gramatické a kulturní lekce (více než 850 stran)
- automaticky opravovaná gramatická cvičení (téměř 500)
- knihu aktivit (více než 500 stran)
- pracovní sešit (více než 270 stran)
- videa odpovídající jednotlivým otázkám o každodenním životě (přes 245)
- videa o různých zajímavých místech v Praze (celkově 11)
- cvičení na webových stránkách Quizlet (slovní zásoba a gramatické jevy)

Učebnice Reality Czech využívá komunikativní přístup k výuce jazyka a materiály jsou založené na videích natočených a sestavených speciálně pro tento program. V těchto videích odpovídají rodilí mluvčí češtiny na otázky týkající se základních každodenních témat, jako například jídlo, počasí, zdraví a nemoci, koníčky, denní rutina atd. Studenti se učí nové gramatické prvky a slovní zásobu tak, aby byli schopni sami na tyto otázky odpovědět. V této prezentaci se pokusím vysvětlit, jak já, autor učebnice, používám tyto materiály v univerzitních kurzech a co tyto materiály mohou nabídnout studentům v jiných prostředích a různých jazykových úrovních.

Darina Hradilová

Univerzita Palackého

Mediace jako jeden z komunikační modů: teorie a praxe

Príspevek bude zaměřen na jeden z řečových modů, a sice na mediaci, o jejíž vzrůstající důležitosti svědčí prostor, který je jí věnován v aktualizovaném vydání Common European Framework for Languages: Companion Volume z roku 2018. Text bude vycházet z toho, že mediace je komplexní způsob komunikace, který se zakládá nejen na komunikační kompetenci, ale také na obecných dovednostech při zpracování informací úzce souvisejících se čtenářskou gramotností.

Zkušenosti s učebními materiály, výukou i testováním v oboru čeština jako cizí (příp. jako druhý) jazyk ukazují, že tento komunikační modus stojí stranou ve všech jmenovaných bodech. Tento příspěvek proto bude zaměřen na to, jakými deskriptory je mediace v SERR a CEFR CV modelována a do jaké míry tyto deskriptory korespondují s reálnými komunikačními potřebami každodenního života. Dále bude věnována pozornost tomu, zda (příp. jak) rozvoj dovedností v mediaci podporují vybrané učební materiály, resp. zda obsahují aktivity využitelné pro její budování.

Následně budou prezentovány výsledky praktického šetření, které bylo realizováno ve spolupráci se zahraničními studenty češtiny na Univerzitě Palackého, a to na různých úrovních

pokročilosti a v různě modelovaných skupinách se zřetelem k jazykové vybavenosti studentů. Šetření sledovalo dva základní cíle: 1) jak vnímají mluvčí nabývající češtinu jako cizí jazyk své potřeby v rámci tohoto komunikačního modu a 2) do jaké míry jejich reálné dovednosti odpovídají deskriptorům modelujícím tento modus v SERR a CEFR CV. Z celého spektra mediačních aktivit byly předmětem výzkumného šetření především dovednosti související se zprostředkováním textu a zprostředkováním komunikace. V oblasti zprostředkování textu byla pozornost věnována zejména paralelám se čtenářskou gramotností, a to jak v oblasti očekávaných výstupů, tak strategií vedoucích k jejich dosažení.

Globálním cílem příspěvku není jen poukázat na určitý rozpor mezi vnímáním mediace dokumenty kurikulárního charakteru a její reflexí ve výukové praxi, ale především naznačit, jak je tento komunikační modus nazírán samotnými mluvčími, jak souvisí s jejich reálnými komunikačními potřebami a jak lze ve výuce k naplnění těchto potřeb přispívat např. využíváním komplexních komunikačních úkolů.

Milan Hrdlička

Univerzita Karlova

K faktorům řečové distribuce mluvnických kategorií a jevů v současné češtině

Podle Vladimíra Skaličky jsou jazyky různé pokusy o řešení téhož problému. Mluvčí má k řečovému ztvárnění svého komunikačního záměru v jednotlivých jazycích repertoár různých morfosyntaktických a lexikálních prostředků. Roli hraje míra typologické a genealogické příbuznosti jazyků. Při uplatnění mluvnické roviny ve výpovědi se v příspěvku vychází a) z mluvnických prostředků, které mají vazbu na objektivní realitu (mluvnické číslo, čas aj.), b) z prostředků, které tuto vazbu postrádají (kategorie pádu). Vcelku neproblémové uplatnění mluvnické roviny v řeči může komplikovat aktualizace (záměrné porušení tradičních forem ztvárnění významu - Piš! x Budeš psát!) a také fenomén (bez)príznakovosti (jako příklad se uvádí český singulár, přezens a imperfektiva). Prezentují a dokládají se rovněž další vybrané faktory ovlivňující volbu a podobu gramatických kategorií a jevů - sémantika (u primárních prepozic místních, časových, příčinných aj.), signální slova (začíná psát), mluvnické číslo (na Šumavu x do Krkonoš), povaha denotátu (mluvnické číslo v případě ovoce, zeleniny) i charakteru činnosti.

Andrzej Charciarek

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Provozní řád jako administrativní dokument a veřejný nápis (česko-polská komparace)

V referátu je prostor věnován českým a polským provozním řádům, jejich stylistickým a komunikačním determinantám.

Provozní řád je dokument, který může fungovat dvojím způsobem: jako text – součást dokumentace a veřejný nápis.

Jako dokumenty a veřejné nápisy fungují především provozní řády objektu a vybraných prostor (domovní řád, návštěvní řád, provozní řád parku, provozní řád hřiště, provozní řád koupaliště, provozní řád bazénu, provozní řád parkoviště, provozní řád školní jídelny, provozní řád ubytovny, hotelový řád apod.).

Cílem provedené analýzy je obohatit jak naše teoretické poznání stylu a vlastností veřejných nápisů, tak naše povědomí o tom, jak v různých situacích komunikuje současná česká a polská veřejnost.

Huanhuan Chen

Beijing International Studies University

Model BOPPPS pomocí platformy „RainClassroom“ ve výuce češtiny pro středně pokročilé čínské studenty

Tento příspěvek se zabývá modelem BOPPPS (Bridge-in, Objective, Pre-assessment, Participatory Learning, Post-assessment, Summary) pomocí platformy RainClassroom, který byl testován v rámci semestrální výuky češtiny pro středně pokročilé čínské studenty. RainClassroom byl navržen univerzitou Tsinghua, je založen na aplikaci WeChat a umožňuje kombinovat tradiční výuku (prezenční) s e-learningem, a zajišťuje tak interakci při učení spolu se zpětnou vazbou, kdy zároveň poskytuje velké množství výukových zdrojů. Umožňuje studentům připravit se na vyučování s učitelem na zařízení, které mají stále s sebou a které jsou zvyklí používat, tj. mobilní telefon. I během vlastního vyučování lze komunikovat se spolužáky a učiteli.

Obecně řečeno, smíšená výuka je integrace vědy a technologií nebo komunikačních médií s tradičními výukovými a vzdělávacími aktivitami ve třídě. Integrace RainClassroom a modelu BOPPPS do tradiční prezenční výuky vytváří inovativní model smíšené výuky. V tomto modelu smíšené výuky jsou role učitele a žáků rozděleny do tří kroků, které lze časově rozdělit na dobu před, během a po výuce, během celé této doby společně plní výukové cíle. Model BOPPPS funguje především v prostřední fázi, tedy během výuky, která se odehrává ve třídě, zatímco RainClassroom probíhá před, během a po výuce. Ve stěžejní části během výuky je vytvořena interaktivní výuka zaměřená na studenta, přičemž lze odpovědět na otázky na platformě RainClassroom a testovat studentskou výkonnost různými cvičeními. Kromě toho RainClassroom může studentům pomoci také s předstudiem před hodinou a s opakováním po hodině, neboť lze prohlédnout si a stáhnout všechny zdroje. Organická integrace RainClassroom a modelu BOPPPS posiluje iniciativu, nadšení a tvořivost studentů při učení a vysoká míra jejich vzájemné interakce ilustruje koncept orientace na studenta.

Příspěvek na základě výsledků vlastního testování, které proběhlo v 15členové skupině při vyučování češtiny v kurzu dvou hodin dvakrát týdně, seznamuje s možnostmi interakce, které lze v procesu výuky dosáhnout pomocí RainClassroom spolu se zpětnou vazbou. Zamýšlí se také nad otázkou, zda interakce při vyučování a následná zpětná vazba mají pozitivní dopad na spokojenost studentů s procesem výuky i vlastního učení.

Karel Jirásek

Univerzita Karlova

Rozdíly mezi češtinou a chorvatštinou v tvorbě a užívání deverbativních adjektiv a substantiv

Čeština a chorvatština jsou geneticky blízké slovanské jazyky a v obou najdeme i velmi podobné modely slovo tvorby. Přesto existují rozdíly v produktivitě jednotlivých modelů slovo tvorby a frekvenci užívání takto utvořených slov. Jednou z kategorií, kde najdeme výrazné

rozdíly mezi češtinou a chorvatštinou je tvorba a užívání deverbativních adjektiv. Čeština oproti jiným jazykům disponuje velkým inventářem derivačních sufixů adjektiv a rovněž užívání deverbativních adjektiv je v ní zcela běžné. Chorvatština sice disponuje obdobnými slovo tvornými modely, ale jejich produktivita je mnohem nižší a užívání takto utvořených adjektiv je až na výjimky nezvyklé. Rodilým mluvčím češtiny při osvojování chorvatštiny jako cizího jazyka proto často činí potíže opřít se od zažitého pravidelného způsobu tvoření paradigmatických deverbativních adjektiv sufixem -(ou)cí/-ící, místo nichž chorvatština užívá převážně přechodníky či vedlejší věty s aktivním tvarem slovesa. Obdobné je to i u běžných českých neparadigmatických (účelových) deverbativních adjektiv, místo nichž chorvatština užívá častěji předložkových vazeb s deverbativním substantivem. Ve svém příspěvku chci prezentovat výsledky výzkumu těchto kvalitativních i kvantitativních rozdílů zkoumaných v paralelním korpusu InterCorp, který umožňuje porovnat výskyt deverbativních adjektiv a substantiv jak v přímých překladech mezi češtinou a chorvatštinou, kde může být částečně ovlivněn jazykem originálu, tak v překladech ze třetích jazyků, kde by měl být vliv zdrojového jazyka na překlady do obou jazyků stejný.

Klíčová slova: čeština, chorvatština, deverbativní adjektiva, deverbativní substantiva, paralelní korpus InterCorp

Tanja Kocjančič Antolík, Jitka Veroňková

Univerzita Karlova

Možnosti vizualizace při nácviku výslovnosti češtiny pro cizince

Většina dospělých se při studiu druhého/cizího jazyka setkává s obtížemi při percepci a produkci cílových hlásek, jež mohou vést ke snížení srozumitelnosti (O'Brien, 2021). Děje se tak zejména tehdy, má-li nerodilý mluvčí potíž s kontrastem dvou segmentů; pro češtinu jako cizí jazyk se může jednat například o rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami, u souhlásek o rozdíl mezi alveolárami a palatálami či kontrast mezi /r/ a /l/. Ukazuje se, že jasně vyjádřené poučení ohledně výslovnosti vede ke snížení výslovnostních chyb a nárůstu srozumitelnosti (Lee et al., 2015; Thomson & Derwing, 2015). Osvojování zvukové stránky cílového jazyka mohou učitelé podpořit využitím různých metod, jimiž lze například názorněji objasnit určité artikulační úkony či pomoci žákovi uvědomit si rozdíl mezi vlastní a cílovou výslovností, a zefektivnit tak nácvik percepce a produkce cílových zvukových jevů.

Příspěvek přinese přehled různých typů vizualizace, které lze uplatnit při nácviku výslovnosti češtiny pro cizince, a prodisktuje jejich výhody a nevýhody. Jedná se například o využití grafického zápisu, obrazového doprovodu či zobrazení akustických vlastností. Jádrem příspěvku budou zkušenosti s unikátním zapojením ultrazvukového zobrazení pozice a pohybu jazyka do nácviku výslovnosti češtiny pro cizince.

Literatura:

O'Brien, M. G. (2021). Ease and difficulty in L2 pronunciation teaching: A mini-review. *Frontiers in Communication*, 5, 626985.

Lee, J., Jang, J., & Plonsky, L. (2015). The effectiveness of second language pronunciation instruction: A meta-analysis. *Applied Linguistics*, 36(3), 345–366.

Thomson, R. I., & Derwing, T. M. (2015). The effectiveness of L2 pronunciation instruction: A narrative review. *Applied Linguistics*, 36(3), 326–344.

Marie Kopřivová

Univerzita Karlova

Staré frazémy v novém hávu

Príspevek se zaměří na frazémy, kterou jsou nově anotovány v korpusu TOTALITA. Ten zahrnuje především texty Rudého práva z let 1952, 1969 a 1977 a politicky zaměřenou soudobou literaturu. Frekventovaná přísloví, slogany a další frazémy budou vyhledány v současných textech, především ve webovém korpusu ONLINE a bude na nich ukázáno, jak se tyto frazémy (zne)užívají dnes a proč je dobré znát jejich původní historický kontext.

Dominika Kovářiková, Silvie Převrátilová

Univerzita Karlova

Korpusová analýza slovní zásoby v českých učebnicích biologie

Žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ) často dosahují dostatečné úrovně komunikační kompetence v češtině, ve školní výuce se však potýkají s odbornou slovní zásobou vyučovaných předmětů. Cílem studie je pomoci žákům s OMJ překonat překážky spojené s nedostatečnou znalostí odborné slovní zásoby, která následně omezuje další přístup ke vzdělání odpovídajícímu jejich kognitivním schopnostem (Borg et al., 2023). Studie se zaměřuje na učebnice biologie člověka a zkoumá slovní zásobu, která je pro studenty nastupující do zdravotnických profesí klíčová. S využitím korpusové metodologie porovnává frekvenci a užití slov ze současného česky psaného korpusu (SYN2020) se slovní zásobou obsaženou ve vybraných učebnicích přírodopisu pro 8. ročník ZŠ, biologie člověka pro gymnázia a somatologie pro zdravotnické školy. Zvláštní pozornost je věnována analýze sloves. Tato srovnávací analýza identifikuje klíčovou slovní zásobu, kterou lze následně využít jako podklad jak pro efektivní výukové strategie, tak pro tvorbu inovativních učebních materiálů, zejména v kontextu snah České republiky o integraci ukrajinských imigrantů do vzdělávacího systému. Výzkum přispívá k akademické debatě věnované výuce jazyka pro akademické/medicínské účely (Bekasava, 2022; Wang et al., 2008; Wei, 2021) a jejím významu pro úspěšnou integraci studentů do odborného středoškolského vzdělávání i mimo něj.

Klíčová slova: čeština jako druhý jazyk, korpusová analýza, učebnice, výukové materiály, žáci s OMJ

Literatura:

Bekasava, A. (2022). Teaching the Czech language with a medical theme for foreign students. *Philologia* 32(2), 69–79.

- Borg, C., Jerez, C., Baldacchino, R., Stegemann, Y., & Kapche Fotso, A. (2023). Accessing higher education in Europe: challenges, good practices and a European project's practical response to current HE realities. *Malta Review of Educational Research*, 17(2), 111–138.
- Wang, J., Liang, S. L., & Ge, G. C. (2008). Establishment of a medical academic word list. *English for Specific Purposes*, 27(4), 442–458.
- Wei, L. (2021). Teaching academic vocabulary to English language learners. *Theory and Practice in Language Studies*, 11(12), 1507–1514. <https://doi.org/10.17507/tpls.1112.01>

Tereza Krymláková

Rodina jako základ bilingvního vývoje

Příspěvek má za cíl nastínit situaci rodin českých migrantů žijících v irském Dublinu, kteří posílají své potomky do České školy Dublin. Klade důraz na jazykové ideologie a jazykový management v rodinách žáků, tedy na jazykové pozadí a prostředí dětí a jejich rodičů. Tyto děti vyrůstají v multilingvních rodinách se znalostí angličtiny, češtiny a dalších jazyků, například irštiny. Velmi často také pocházejí ze smíšených manželství Čechů s Iry, v některých případech je však druhý z rodičů jiné národnosti než irské.

Rodiče se snaží podporovat jazykové znalosti potomků, a to zejména češtiny, neboť dle jejich názoru mají děti dostatek inputu anglického jazyka z okolní většinové společnosti, angličtina je pro ně tedy jazykem dominantním. Cíle a následně jazyková politika se u jednotlivých rodin odlišují, některé se zaměřují jen na dorozumívací schopnosti, stačí jim tedy, aby se jejich děti domluvily se svými příbuznými, jiní posílají své děti na pravidelná přezkoušení v kmenových školách v České republice, a cílí tak zároveň na metajazykové dovednosti. Většina rodin se nachází na škále mezi těmito dvěma body. Cíl je úzce spjat s jejich aktivitou směrem k češtině. Mnozí z nich spoléhají zejména na výuku v české škole, jiní rozvoj řeči podporují jinými způsoby, např. online lekcemi nebo pobyty v ČR. Vliv na jazykové schopnosti a dovednosti nedospělých uživatelů češtiny jako jazyka zděděného mají zmíněné faktory stejně jako názor a motivace dětí samotných.

Uvedené aspekty jsou řešeny ve výzkumu, který je součástí vznikající diplomové práce týkající se češtiny jako zděděného jazyka v souvislosti s Českou školou Dublin. Práce je případovou studií, klade si za cíl analyzovat češtinu v jazykové praxi žáků České školy Dublin a jejich ovládnutí češtiny se zřetelem k jazykovým ideologiím a jazykovému managementu v rodinách žáků i ve škole při vyučování. Z hlediska metodologického studie vychází zejména z jazykových biografií žáků získaných formou polostrukturovaných rozhovorů a z jejich následné analýzy. Výsledky jsou interpretovány v rámci situace České školy Dublin, která je klíčovým intervenujícím faktorem.

Klíčová slova: jazykové ideologie, bilingvismus, česká škola v zahraničí, zděděný jazyk, český jazyk

Milan Kubiátko, Jiřina Ruřičková

Univerzita J. E. Purkyně

Vhled do úrovně české gramaticko-lexikální kompetence u ukrajinských mluvčích

Se začátkem ukrajinsko-ruského konfliktu stoupá příliv utečenců z oblasti Ukrajiny, čímž se v této skupině obyvatel zvyšuje poptávka po možnosti studovat na české vysoké škole. Předpokladem pro takové studium je prokázání znalosti českého jazyka dle Společného evropského referenčního rámce (dále SERR). Tato úroveň není jednotně dána, většina vysokých škol, respektive jejich fakult, požaduje úroveň B1, na některé obory postačí uchazeči A2, náročnější obory (např. lékařské) pak požadují prokázání znalosti B2 či C1. Tito uchazeči o studium mají možnost v rámci své přípravy navštěvovat roční intenzivní kurzy českého jazyka pro cizince, které pořádá Centrum celoživotního vzdělávání UJEP v Ústí nad Labem ve spolupráci s jazykovou školou DOCEO – jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o. Tento kurz je zakončen interním testem.

Cílem výzkumného šetření bylo identifikovat úroveň gramaticko-lexikální kompetence u ukrajinských studentů češtiny jako druhého jazyka. Celkový počet respondentů byl 116, šlo o absolventy ročního intenzivního kurzu převážně ukrajinské národnosti ve věkovém rozpětí 17 až 25 let. Zkoušku úrovně B1 konali na podzim akademického roku 2023/2024.

Z uvedeného počtu bylo 62 žen, zbytek tvořili muži. Jako výzkumný nástroj byl použit nestandardizovaný test Jaromíry Šindelářové obsahující pět částí, a to čtení a poslech s porozuměním, diktát, část gramaticko-lexikální a slohový úkol. Pro účely tohoto konferenčního příspěvku byla zpracována pouze gramaticko-lexikální část obsahující deset úloh. Základem každé úlohy je slovo, respektive volné slovní spojení v určitém tvaru, které mají studenti za úkol použít ve větě, přičemž mají prokázat především porozumění zákonitostem české flexe. Větu dále tvoří volně, aby nepozbyla původního smyslu, a zároveň i zde musí dbát na pravidla českého pravopisu a gramatické zákonitosti. Úloha je hodnocena na škále 0 až 2 body. Kromě objektivního činitele se do celkového hodnocení promítá i subjektivní klíč hodnotitele. Na tomto místě je důležité poznamenat, že test obsahoval dvě varianty, které se dle autorky testu nelišily obtížností.

Odpovědi respondentů byly překódovány do číselné podoby tak, že za úspěšně vyřešenou byla považována úloha hodnocena dvěma body – té bylo přiděleno číslo 1. Všechny ostatní bodové zisky pak byly považovány za neúspěšné – takovým bylo přiděleno číslo 0. Pro účely prezentovat zjištění byl použit kvantitativní přístup k získávání a analýze dat. Následně byla realizována položková analýza s cílem determinovat náročnost jednotlivých testových úloh. V dalším kroku jsme přistoupili k induktivnímu statistickému zpracování dat, jež poukázalo na rozdíly v úrovni gramaticko-lexikální kompetence u respondentů.

V rámci základních výsledků je vhodné zmínit, že rozpětí skóre v rámci položkové analýzy se pohybovalo od 0,55 do 0,92. Celková úspěšnost v gramaticko-lexikální části byla na úrovni 0,79 bodu. Co se týče rozdílu mezi ženami a muži, tak ženy dosahovaly významně vyššího

skóre ($x = 0,82$) v porovnání s muži ($x = 0,74$). Uvedený rozdíl byl statisticky významný ($t = 2,18$; $p < 0,05$).

V rámci prezentace příspěvku bude kladen důraz na přiblížení problémových částí a budou nastíněny možnosti, jak pracovat se specifickou chybovostí studentů z jiného než českého prostředí, a to se zvláštním zřetelem na slovanské mluvčí.

Klíčová slova: specifická chybovost, gramaticko-lexikální kompetence, ukrajinský mluvčí, čeština jako druhý jazyk, kvantitativní výzkum

Jana Nahodilova

Česká a slovenská škola Okénko

Multimediální učebnice češtiny pro vícejazyčné děti

Česká a slovenská škola Okénko ve spolupráci s nakladatelstvím Nová škola s.r.o. představí novou multimediální učebnici češtiny pro vícejazyčné děti. Učebnice vznikla na základě materiálů z České školy Okénko, v rámci úzké spolupráce nejen s odborníky z nakladatelství Nová škola s.r.o., ale i odborníky na mezinárodním poli. Učebnice obsahuje základní tematické okruhy českých reálií, cvičení na slovní zásobu, čtení, psaní, kreslení a uvolňovací cviky a logopedická cvičení. Multimediální učebnice je dostupná nejen běžné tiskové učebnicové formě, ale také online s rozcestníky podle oblastí. Nedílnou součástí učebnice jsou metodické pokyny i doporučení rozšiřujících aktivit. Učebnici mohou používat žáci v českých školách (smluvních či nesmluvních), klubech či kroužcích v zahraničí; rodiny v zahraničí, které učí děti česky doma či rodiny vícejazyčných dětí v České republice. Učebnice se zaměřuje především na budování a užití slovní zásoby, která chybí vícejazyčným dětem. Materiál je stupňovaný a flexibilní podle potřeb, věku a hodinové dotaci.

Radim Ošmera

Masarykova univerzita

Výslovnostní odchylky nerodilých mluvčích s prvním jazykem vietnamštinou

Příspěvek představí závěry disertačního výzkumu, který se zaměřil na realizaci konsonantů mluvčích s prvním jazykem vietnamštinou a její vliv na porozumění u rodilých Čechů. Východiskem takového zkoumání byla homogenní skupina mluvčích. Předpokladem bylo to, že jejich výslovnost bude stabilizovaná podobně jako jejich jazykové znalosti a nebude mezi nimi docházet k velkým výkyvům. Tento předpoklad se nepotvrdil, a mimo jiné také proto muselo dojít k systematickému výběru položek určených pro analýzu. Stanovení položek reflektovalo zaprvé potřebu zahrnout široké spektrum foneticko-fonologických jevů a zadruhé možnost alespoň u části položek zkoumat vliv kontextu na porozumění. Poté se z definovaných položek musely vybrat nahrávky, které budou analyzovány. Byly vybrány ty nahrávky, jejichž výslovnost byla v daném vzorku nejtypičtější, tedy nejčastější.

Ve 47 položkách jsme zkoumali celkem 494 segmentů (242 konsonantů a 252 vokálů). Naším hlavním zájmem byly (všechny) české konsonanty. Tam, kde to bylo relevantní a možné, se vždy jednalo o pozici iniciály a finály. Vedle kritéria distribuce konsonantů jsme chtěli pro respondenty připravit položky, jejichž porozumění bude ověřeno jak nezávisle na kontextu, tak v závislosti na něm. Jednotlivé položky, respektive nahrávky, jsme analyzovali poslechem a akusticky pomocí spektrogramu, kde jsme výslovnost srovnávali s výslovností českou. Realizaci konsonantů jsme zaznamenávali na základě poslechu, ale také na základě zvukového spektra zobrazeného ve spektrogramu a oscilogramu. Během této analýzy jsme se soustředili na odchylky výslovnosti v realizaci všech segmentů.

Stejně položky jsme pak nechali posoudit 109 respondentům, českým rodilým mluvčím. Percepční test se zaměřil na kategorie accentedness, comprehensibility a intelligibility. U těchto kategorií jsme se soustředili na jejich vzájemnou korelaci, na korelaci s akustickou a uditivní analýzou a na vliv kontextu při porozumění. Záměrem bylo také zkoumat rozdíly v porozumění různých sociálních skupin respondentů.

Podíváme-li se na výsledky analýz nejprve typologicky (Weinreich 1953), zjistíme, že nejvýznamnější interferencí mezijazyka mluvčích s prvním jazykem vietnamštinou jsou interference ovlivněné fonotaktikou (phonotactic interference). To by ve srovnání s jinými mluvčími (například Romaševská 2014) bylo pravděpodobně velmi netypické. Druhou nejtýpickejší interferencí našeho vzorku je prostá záměna (sound substitution), tedy záměna konsonantů L2 za konsonanty L1, případně za zvuky, které mají nějaké rysy očekávaných hlásek. V rámci těchto dvou typů interferencí jsme evidovali 11 typů odchylek. (1) Záměna v iniciální pozici, (2) záměna ve finální pozici, (3) elize ve finální pozici, (4) imploze ve finální pozici, (5) vokalizace ve finální pozici, (6) záměna v intervokální pozici, (7) záměna v klastru, (8) elize v klastru, (9) imploze uvnitř klastru, (10) vokalizace uvnitř klastru, (11) epenteze pauzy.

Dále budou v příspěvku představeny závěry týkající se zmíněných korelací a rozdílů mezi sociálními skupinami.

Klíčová slova: čeština jako druhý jazyk, osvojování, mezijazyk, fonetika, fonologie, druhý jazyk, vietnamština, nerodilý mluvčí, accentedness, comprehensibility, intelligibility, typologie chyb

Radim Ošmera, Tereza Netíková

Masarykova univerzita

Rodilý versus nerodilý mluvčí v pozici učitele češtiny jako druhého jazyka / problematika cizineckého akcentu

Příspěvek představuje výzkum, který se zaměřil na schopnost dětí rozpoznat cizí akcent v promluvě potenciálního učitele-cizince. Šetření pracuje se třemi odlišnými skupinami respondentů z hlediska jejich jazykového zázemí: jedná se o bilingvní děti z České školy v Lisabonu, nerodilé mluvčí navštěvující lekce češtiny v Centru pro cizince JMK a rodilé

mluvčí češtiny ve stejném věku. Děti byly nejprve otestovány diagnostickým testem zkoumající znalost češtiny. Ten byl vytvořen pro účely experimentu. Na to navázal poslech nahrávek mluveného projevu deseti různých osob. U těchto nahrávek měly děti určit, zda se jedná, či nejedná o cizince.

V rámci výzkumu byla zjištěna korelace percepce cizího akcentu a jazykové úrovně dotazovaných. Podle získaných dat jsou respondenti schopni rozlišit rodilého a nerodilého mluvčího češtiny s velkou mírou úspěšnosti už od poměrně nízkého věku, a to i pokud disponují jazykovými kompetencemi na velmi základní úrovni. Výstup tohoto šetření, které je – domníváme se – v oblasti češtiny jako L2 vůbec první svého druhu, srovnáváme s výzkumy podobného zaměření, které byly provedeny v kontextu angličtiny, španělštiny či portugalštiny. Na základě jejich (ale i našich) výsledků lze uvažovat o jakési „představě o jazyce“, díky níž k identifikaci rodilých mluvčích ze strany posluchačů dochází, příp. o univerzálních rysech, kterými se projevuje cizí akcent jakožto mezijazyková interference (v tomto případě zvukového aspektu) L1 do L2.

Výstup výzkumu má praktický přesah do výuky češtiny jako L2, ale i do jazykové výuky obecně. S ohledem na získaná data vyvstává potřeba pracovat v rámci jazykové výuky s více odlišnými mluvními vzory z řad rodilých i nerodilých mluvčích. Problematiku přízvuku coby součásti lidské identity lze v lekcích tematizovat a vést dětské i dospělé studenty už od začátečnických kurzů k respektu různých mluvčích nejen češtiny.

Pavel Pečený
Univerzita Karlova
Česky od A do C

Příspěvek představí nejnovější materiály pro studenty a vyučující a on-line rozřazovací test, které vytvořil Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (ÚJOP UK) v rámci Národního plánu obnovy – projekt Transformace pro VŠ na UK.

Na podporu rozvoje a hodnocení produktivních řečových dovedností v on-line prostředí vznikly sady digitálních učebních opor a cvičení. Studijní materiály a manuály pro studenty a vyučující vztahené k zavedeným úrovním jazykové kompetence (A1 až C1) podle Společného evropského referenčního rámce (SERRJ) jsou postavené na principu blended learningu a prezentované pomocí platformy Moodle. Součástí jsou také autentické ukázky textů a mluvené produkce nerodilých mluvčích češtiny a jejich hodnocení a materiály pro vyučující, kteří si díky nim rozšíří dovednosti při hodnocení psaní a mluvení ve vztahu k úrovním SERRJ.

Dalším výstupem je webová platforma s on-line rozřazovacím testem v češtině pro cizince. Test má adaptivní charakter, tj. podle odpovědí přizpůsobí další sekvenci testových úloh přímo testovanému. Výsledkem testu je orientační informace o dosažené úrovni podle SERRJ, kterou je možno využít například pro výběr vhodné úrovně zkoušky nebo zařazení do kurzu příslušné úrovně.

Šárka Petrovičová

Technická univerzita v Liberci

Vyjadřování pohybu pomocí slovesa jít v češtině

Příspěvek zkoumá proměňující se podobu slovesa jít v současné češtině. V živém jazyce můžeme vyzorovat rozrůzněnost významů i funkcí slovesa jít, důkladný teoretický popis některých oblastí ovšem chybí. Předpokladem pro výzkum je hypotéza, že se sloveso jít ve funkci složky analytického predikátu gramatikalizuje, tedy částečně ztrácí svůj původní lexikální význam (význam pohybový) a nabývá významů gramatických. V úzu se sloveso jít v konstrukci jít + infinitiv prokazatelně chová jako některá slovesa částečně gramatikalizovaná, zejména modální (takto to nešlo udělat, něčemu nejde odolat) a fázová (sedla si ke stolu a šla pracovat na článku). Práce si proto klade za cíl korpusovým výzkumem ověřit a následně popsat, jaké významy sloveso jít v analytickém predikátu frekventovaně vyjadřuje a do jaké míry se sloveso jít v těchto konstrukcích gramatikalizuje.

V příspěvku je nahlíženo na sloveso jít dvojím způsobem. Předně je předmětem analýzy dosavadní koncepce slovesa jít, která je zachycena v teoretických příručkách (slovnících, mluvnicích), v nichž je zpravidla respektován lexikální význam slovesa jít coby slovesa pohybu. Sloveso jít v základním, tj. pohybovém významu nazýváme prototypickým jít. Druhým konceptem klíčovým pro výzkum jsou teorie gramatikalizace, v nichž se opíráme o publikace teoretiků Lehmana, Hoppera, Heineho ad. Zvláštní pozornost věnujeme slovesům částečně gramatikalizovaným, tzv. slovesům pomocným (modálním a fázovým). Hypotéza je ověřována skrze korpusový výzkum formálních a sémantických charakteristik slovesa jít ve funkci složky analytického predikátu v publicistických textech korpusu SYN2020 Českého národního korpusu. Výzkum je rozšířen o kolokační analýzu nejfrekventovanějších konstrukcí se slovesem jít v témže korpusu. Přidruženým bodem výzkumu je ověření míry gramatikalizace imperativních forem pojď, pojďme, pojďte, které jsou v Novém encyklopedickém slovníku češtiny řazeny mezi gramatické auxiliáry při užití ve verbálním komplexu (heslo Auxiliár, Karlík, 2017).

Výsledkem výzkumu je popis míry gramatikalizace slovesa jít v současné češtině včetně typů konstrukcí, v nichž sloveso jít nabývá významů sloves modálních a fázových. Práce navazuje na dosavadní výzkum v poli gramatikalizace slovesa jít a přispívá k aktualizaci teoretického chápání slovesa jít v současné češtině.

Vanda Pickett

University of Oxford

Czech as a Heritage Language: The Need for Research-Informed Heritage Language Pedagogy

In an exploratory case study carried out at a Czech HL complementary school in the UK, investigating Czech HL teaching and learning, several key concerns relating to HL instruction were identified and divided into two categories:

1. Linguistic needs of the pupils
2. Teachers' own competencies and needs

This study stresses the necessity for in-depth language specific research and systematic linguistic analysis the HL form(s) of Czech, its acquisition, phonetics, morphology and syntax alongside elements of pragmatics. The importance of the dominant language for heritage Czech must also be ascertained.

This study argues that the teachers needs cannot be properly addressed without the information provided by form-focused HL research. Without this evidential basis, no systematic theory of Czech HL education can be established. A greater systemisation of various approaches to the study and description of Czech as HL is a necessary prerequisite for a research-informed HL pedagogy development.

Eva Roubalová

Pekingská univerzita zahraničních studií

Nové podněty z opětovně zahájeného prezenčního studia češtiny na Pekingské univerzitě zahraničních studií

Príspevek se zabývá výukou češtiny v obnovené prezenční výuce na Pekingské univerzitě zahraničních studií v Číně. Po více než třech letech se mohli čínští studenti věnovat studiu češtiny v přímém kontaktu se svými učiteli. Předmětem příspěvku je třída nově přijatých studentů, kteří zahájili studium češtiny v září 2023 jako začátečníci.

V centru zájmu učitele jsou studenti, kteří se vracejí po částečné izolaci on-line výuky zpět do třídy jako kolektivu svých vrstevníků a jejich psychická odolnost v této situaci je výraznějším prvkem oproti minulosti.

Změnilo se i prostředí, ve kterém žijeme, a chceme-li, aby výuka motivovala studenty, a tím ji pomohla zefektivnit, měla by do ní být zahrnuta témata, o která se studenti zajímají a která znají z každodenního života. Výukové materiály „zestárly“ mnohem rychleji než kdykoliv jindy. Nové životní, a tedy i komunikační situace jsou podkladem pro vlastní výuku v cílovém jazyce, který ještě neměli možnost použít v reálném životě.

Důležitým faktorem pro hodnocení úspěšnosti studia cizích jazyků na čínských univerzitách je kariérní život studentů, proto je nutné, aby studenti dokázali reagovat na nové reálné situace každodenního života.

Změny, které kolem nás všech nastaly, se odrážejí zejména v oblasti slovní zásoby a je žádoucí nově představovat běžná témata, která jsou v mnoha variantách zpracována v existujících výukových materiálech, např. doprava, nákupy, restaurace, pošta. Aktualizované slovní zásobě odpovídají i inovované komunikační situace.

Během výuky češtiny v zahraničí, konkrétně v Číně, se české reálie představují studentům vizuálně, pomocí obrázků. Vlastní výuka slovní zásoby však vychází ze světa studentů a ve výuce se zohledňují kulturní rozdíly. Tato aktualizace výuky je nutná, u studentů vítaná a stává se nezbytnou motivací při výuce češtiny.

Dobré podněty poskytují čínské reálie, které formou různorodých cvičení studenti vyjadřují česky, a tak si dále procvičují češtinu jako svůj obor studia.

Změny, které rychle a výrazně ovlivňují svět kolem nás, bezesporu ovlivňují samotnou výuku a měly by se stát její pozitivní silou.

Klíčová slova: distanční, prezenční výuka, komunikativní situace, slovní zásoba, změna

Sergej Skorvid

Univerzita Karlova

Nářeční prvky v současné české beletrii a jejich vnímání rodilými mluvčími i studenty češtiny jako cizího jazyka

Autor nabízí stručné ohlédnutí za tradicí užívání dialektu a interdialektu v díle českých spisovatelů 19. a počátku 20. stol. (A. Jirásek, bratři Mrštíkovi, K. Čapek, J. Hašek) a zjišťuje, zda a v jakém rozsahu na ni navazují dnešní čeští literáti. Předmětem takto zaměřené analýzy jsou vybrané prózy J. Topola, J. Hájíčka a K. Tučkové. Problém kontinuity nebo diskontinuity jejich textů v uvedeném smyslu je v referátu nazírán prizmatem recepce čtenářů jednak domácích, u nichž je v současné době znalost nářečí obecně na ústupu, jednak zahraničních, kteří by se při výuce spisovné češtiny měli seznamovat aspoň s ukázkami takové tvorby, aby jejich představa o českém jazykovém prostředí byla úplnější. Při hodnocení této recepce se autor opírá o zkušenosti z vlastních seminářů k dané problematice určených ruskojazyčným a českojazyčným studentům bohemistiky v RF a ČR.

Schopnost adekvátního vnímání nářečně zbarvených textů oběma těmito skupinami recipientů komplikují i samotní současní tvůrci, kteří občas, podobně jako jejich někdejší předchůdci, řekne slovy K. Hausenblase z recenze souboru statí J. Běliče z roku 1955, „přetěžují své dílo dialektismy anebo jich užívají neústrojně“. V tomto kontextu je důležitá také otázka uvědomění funkčního rozdílu mezi prvky nářečí a obecnou, popř. běžně mluvenou češtinou v umělecké literatuře, a to jak na straně spisovatelů (není-li míšení různorodých jevů součástí postmoderního záměru), tak na straně čtenářů, zvláště nerodilých mluvčích českého jazyka. Specifickou záležitostí představuje usouvztažňování těchto jazykových prvků v česky psaném literárním textu nerodilými mluvčími s prostředky používanými v jejich mateřštině, včetně možnosti překladu. Dlouholetá zkušenost s překládáním takových textů z češtiny do ruštiny vede autora referátu k závěru, že tato možnost je velmi omezená.

J. Topol charakterizoval text své přesně před 30 lety vydané románové prvotiny *Sestra*, z velké části obecněčeský (pražský) a místy imitující nářečí, těmito slovy: „byla to (...) taková menší pornografie s humanistickým nábojem (...) ale psal jsem ji už svým vlastním otročím jazykem (...) bylo mi to tak silný, že sem moh nebejt... sekal jsem do jazyka a hladil ho a on mi to vracel, muj jazyk mi byl živej! A je to tajnej a otevřenej jazyk“. Může takový jazyk být „otevřenej“, a nikoli „tajnej“ rovněž pro recipienty, kteří nejsou rodilými mluvčími češtiny? Pokud ano, pak nejspíše jen v případě, že ji nebudou zvládat pouze jako cizí, nýbrž jako druhý jazyk.

Lucie Slavíková-Boucher

Česká škola bez hranic Paříž

**České školy v zahraničí a jejich zkušenost s výukou vícejazyčných žáků.
Dilemata vícejazyčné výchovy a výuky.**

České školy v zahraničí jsou doplňkovými školami, které vyučují nad rámec povinné školní docházky český jazyk a české realie. Svoji podstatou a zaměřením se řadí mezi tzv. „heritage language schools“.

Příspěvek se zaměří na to, jakým způsobem se v těchto školách učí, jakým výzvám ve své praxi čelí a jak se s nimi snaží vypořádat. Ukáže, jak se vyvíjí druhý jazyk dítěte v závislosti na jeho věku a prostředí, ve kterém vyrůstá. Zamyslí se nad tím, jakou úlohu v udržování a rozvoji druhého jazyka tyto školy mají, jakou úlohu má učitel a rodina.

Spolek Česká škola bez hranic se sídlem v Praze, který tyto školy pomáhá zakládat a následně udržovat, jich napříč kontinenty eviduje přes sto třicet, s více než čtyřmi tisíci žáky. Spolek nabízí celoroční vzdělávání pro jejich vyučující, vytváří pro ně výukové materiály, volně dostupné na www.csbh.cz. Pro jejich žáky organizuje mezinárodní Olympiádu v českém jazyce a překladatelskou soutěž o Cenu Tomáše Grulichy. Mezinárodní konference, kterou spolek pořádá každoročně v létě v Praze, je místem, kde se od roku 2009 scházejí, vzdělávají a vyměňují si zkušenosti vyučující českých škol v zahraničí z celého světa. Zúčastňují se i učitelé z České republiky.

Některé z těchto škol jsou smluvně spojeny s ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jejich vzdělávání je plně uznáno v České republice. V řadě z nich plní studenti českých univerzit výukovou praxi a získávají tak cenné zkušenosti v oblasti vícejazyčného vzdělávání. Vícejazyčnost žáků – dětí s českými kořeny je každodenní realitou českých škol v zahraničí.

Miroslav Slowik

Technická univerzita v Liberci

Česká řečová zdvořilost z pohledu Španělů

Česká řečová zdvořilost z pohledu nás Čechů by se mohla jevit jako neutrální způsob vedení řečové strategie. Jiný pohled na řečové chování se ovšem odkrývá, pokud se zamyslíme nad tím, jak je vnímán samotný pojem "řečová zdvořilost" v jiném etnolingvistickém areálu. Pokusíme se shrnout postřehy o zdvořilém mluvčím v Čechách, na Moravě a ve Slezsku z pohledu těch, kteří jsou v evropském lingvistickém areálu považováni za nejméně zdvořilé, tedy z hlediska obyvatel Pyrenejského poloostrova. Ukážeme některé zajímavé prvky řečových strategií, které zůstávají skryty do doby, než jsou podrobeny komparačnímu náhledu. Ukážeme si, jak se Češi v řeči vzájemně potkávají, ale také jak se míjejí. Ustavíme deset základních kritérií, kterými by se česká zdvořilost dala vymezit.

Zdeněk Starý

Neúplnost lingvistiky

Nejsme i jako učitelé cizích jazyků přílišnými optimisty? Pokud by mělo být naším explanačním cílem vysvětlit, jak jazykem komunikujeme, jak dochází v komunikaci k porozumění, a chtěli-li bychom to zvládnout prostředky, které nám nabízí (strukturní)

lingvistika, pak s lingvistikou spojujeme neopodstatněná očekávání. Prostředky této lingvistiky takových vysvětlení principiálně nejsou schopny. Není to přitom dáno jen tím, že lingvistika nechává stranou některé z hlediska porozumění jazykové komunikaci relevantní informace (interface mezi jazykovou teorií/popisem jazyka a realitou jazykové komunikace je příliš restriktivní), ale i tím, že v termínech lingvistiky je možné formulovat otázky, resp. problémy, na které v těchto termínech již nelze odpovědět, resp. jež nelze v těchto termínech řešit. Lingvistika je v tomto smyslu neúplná. Z hlediska výuky cizích jazyků je relevantním závěrem, že i nejdetailnější, nejúplnější popis jazykové struktury nemusí mít za výsledek schopnost žáka v jazyce „rodile“ komunikovat. Vše bude dokumentováno na řadě konkrétních až zábavných příkladů z běžné jazykové komunikace.

Ilona Starý Kořánová

Určování vidového významu výpovědi

Slovesný vid je kategorie českého slovesa, která se projevuje v jeho morfologickém utváření. Na základě toho rozlišujeme slovesa dokonavá/perfektivní, nedokonavá/imperfektivní a slovesa obouvidá/biaspektuální. O poslední skupině lze říci, že ve výpovědi, kde biaspektuální sloveso tvoří predikát, záleží na mnoha dalších složkách, zda bude výsledný vidový význam výpovědi perfektivní či imperfektivní. Mezi tyto složky patří zejména kolokace s dalšími členy výpovědi, především časovými adverbii, časovými spojkami a částicemi, ale také sémantická skupina, do níž sloveso v predikátu patří, kategorie slovesného času a modalita.

Ve svém příspěvku ukážu, že tyto faktory se ve skutečnosti podílejí na výsledném vidovém významu výpovědi vždy, tedy i v případě, kdy v predikátu stojí sloveso s morfologickým utvářením perfektivním či imperfektivním.

Je tedy třeba rozlišovat mezi samotným morfologickým make-upem slovesa a vidovým významem výpovědi. Vidový význam výpovědi je výsledkem spolupůsobení několika faktorů uvedených výše: sémantické kategorie slovesa, kolokací slovesa v rámci výpovědi, slovesného času a modality. Z toho důvodu dochází k případům, kdy morfologicky perfektivní sloveso se spolupodílí na výsledném vidovém významu výpovědi, který je svou podstatou stavový, imperfektivní. A naopak: morfologicky imperfektivní sloveso se spolupodílí na výsledném vidovém významu výpovědi, který vyjadřuje ukončený děj, jeho završení, a je tedy svou podstatou perfektivní.

Ve slovnících jsou slovesa reprezentována infinitivy, které představují zobecňující, zastřešující tvary, pod nimiž se skrývá bezpočet konkrétních užití. Některá z nich jsou pro dané sloveso z hlediska vidu prototypická, to je tam, kde morfologicky perfektivní sloveso se spolupodílí na perfektivním významu výpovědi, a naopak, morfologicky imperfektivní sloveso se spolupodílí na imperfektivním významu. Jiná užití prototypická nejsou, z hlediska vidového prototypu stojí na periférii, vidový význam slovesa je neutralizovaný a s vidovým významem výpovědi korespondovat nemusí.

Samotné sloveso (reprezentované infinitivem, jak se uvádí ve slovnících) je tedy ve skutečnosti množinou potenciálních významů, mezi nimi také vidových, z nichž jeden se teprve v konkrétním užití v rámci výpovědi vyjeví.

Teprve konkrétní užití slovesa v predikátu je pro vidový význam výpovědi rozhodující. Přitom vidový význam výpovědi je to, co nás jako učitele jazyka a studenty češtiny jako cizího jazyka skutečně zajímá.

Žaneta Stiborská, Michal Místecký, Lucie Radková

Ostravská univerzita

Stylometrická analýza textů z testových cvičebnic pro cizince různých úrovní

Príspevek se bude zaměřovat na rozbor textů, které jsou součástí cvičných testů určených pro certifikovanou zkoušku z češtiny. Výchozím materiálem bude sada učebnic *Připravujeme se k certifikované zkoušce z češtiny*. Zkoumány budou komunikáty určené pro úrovně A2, B1 a B2. Texty budou podrobeny stylometrické analýze, jež se zaměří na průměrnou délku slov, lexikální a morfologickou diverzitu, slovesné vzdálenosti a míru dějovosti/popisnosti textu. Analýza bude provedena v programu QuitaUp. Předpokládáme, že texty vyšších jazykových úrovní budou obsahovat delší slova a vykazovat různorodější slovní zásobu, větší tvaroslovnou bohatost, větší slovesné vzdálenosti a nižší dějovost. Výsledky budou exemplifikovány na konkrétních příkladech a pozornost bude věnována rovněž textům, které vykazují v některém z indikátorů anomální hodnoty, a mohou tudíž uživatelům jazyka na dané úrovni působit potíže. Príspevek poslouží především autorům učebnic češtiny pro cizince, neboť na základě výsledků stylometrické analýzy bude možno konkrétní texty klasifikovat jako vhodné/nevhodné pro danou jazykovou úroveň.

Tereza Šandová

Univerzita Karlova

Osvojování druhého jazyka: problematika ekvivalence českých a španělských frazémů

Frazeologické jednotky neboli ustálená slovní spojení (rčení, pořekadla, přísloví atd.) tvoří nedílnou část aktivní slovní zásoby téměř každého jazyka. Především díky své komunikační funkci obohacují významným způsobem přirozený mluvený i psaný projev, a obecně tak přispívají ke zlepšení vyjadřovacích schopností a řečové kultury jedince. Nemělo by se proto zapomínat na tento fenomén ani ve výuce cizích jazyků.

Za jeden z charakteristických rysů ustálených slovních spojení se mimo jiné považuje také jejich doslovná nepřeložitelnost, která může komplikovat porozumění jejich významu a funkce. Frazeologie tak představuje výzvu v mezijazykovém srovnání, kdy různé studie (např. od autorů jako Corpas Pastor, Rubio Gutiérrez, Krejčí atd.) ukazují na různé stupně

ekvivalence. Pomocí kontrastivní analýzy lze identifikovat a popsat případné formální a sémantické shody či odlišnosti zkoumaných frazémů. Získané poznatky tak umožňují poskytnout hlubší vhled do jazykových a kulturních specifik obou porovnávaných jazyků. Příspěvek se bude konkrétně věnovat problematice ekvivalence či případné neekvivalence frazémů v českém a španělském jazyce, což může být i klíčové pro zjišťování faktorů, která hraje důležitou roli při interpretaci frazémů při učení se cizího jazyka. Záměrem bude proto

tedy poukázat na význam kontrastivní analýzy frazeologie (včetně konkrétních příkladů), a to s cílem zodpovědět otázku, jakou roli hraje ekvivalence výrazů při osvojování španělského jazyka českými studenty. (Ne)ekvivalentnost překladu frazémů bude ilustrována na příkladech, které budou čerpány z diplomových prací, které se danou problematikou zabývají. Vzorek zkoumaných frazémů bude rozdělen dle sémantického hlediska a jazyková úroveň studentů.

Klíčová slova: frazeologie, frazeologická jednotka, verbální lokuce, komparace, paralelismus, akvizice, osvojování, phraseology, phraseology unit, verbal locutions, comparisons, parallelism, aquisition

Literatura:

Dankovčíková, Iva. *Paralelismo en la fraseología checa y española*. Online. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2009. Dostupné z: <https://theses.cz/id/wzm6v2/>.

Čermák, František et al.. *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (I. Přirovnání, II. Výrazy neslovesné, III. Výrazy slovesné, IV. Výrazy větné) (SČFI). Praha: Leda. 2009.

Čermák, František. 2007. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha: Karolinum.

Corpas Pastor, Gloria. *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos. 1996.

Gutiérrez Rubio E. A lexicographical study of Czech and Spanish phraseology in spontaneous informal language production. *Linguística Brunensia*. 2021.

Gutiérrez Rubio E. Relación entre la motivación conceptual de unidades fraseológicas y las estrategias traductológicas (español-checo). *Studia romanistica*. 2015.

Seco, Manuel et al. *Diccionario fraseológico documentado del español actual: locuciones y modismos españoles* (DFDEA). Madrid: Aguilar. 2006.

Krajčovičová, Veronika. *Česká a španělská frazeologie, klíčové slovo: jídlo*. Č. Budějovice, bakalářská práce (Bc.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta. 2016.

Krejčí, Pavel. *Srbská frazeologie v českém a bulharském překladu : kontrastivní analýza*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, pp. 48-60

Pérez Medrano, Jana. *Zobrazení rodiny ve španělské a české frazeologii a idiomatice*. Diplomová práce, vedoucí Čermák, Petr. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, 2019.

Kateřina Šichov

Universität Regensburg

Potenciál a potřeby druhé generace mluvch češtiny jako zděděného jazyka z didaktického hlediska

V poslední době lze pozorovat vysok nárůst zájmu o češtinu jako zděděný jazyk (obecně k tematicke heritage language viz Bremer/Mehlhorn 2018), a to jak ze strany lingvist, kteří se snaží popsat variety češtiny formované v zahraničním kontextu či jejich užívatel (srov. Cope/Dittmann 2020, Mc Cabe 2017, Nekula 2021 aj.), tak ze strany pedagogů, kteří hledj kvalitn výukové materiály a didaktickou podporu. Tento zájem je mimo jiné motivován změnou celospolečenského přístupu k bilingvistice (Grosjean et al. 2019) a vícejazyčnosti obecně, ale i rostoucím počtem jedné skupiny mluvch češtiny jako zděděného jazyka, dětí s jedním či oběma českými rodiči žijících v zahranic, a snahou o řízen osvojování češtiny u těchto dětí (např. esk školy).

Na tomto pozadí se v příspěvku pokusm o propojen obou pohledů (jazykověda, didaktika), jehož se dosud v oboru češtiny jako zděděného jazyka nedostává. Klíčovým momentem při tom bude vymezen a charakteristika zkouman skupiny mluvch, především co do generace (zde: druh), věku (zde: mlad dospěl), sociálního statutu (zde: vysokoškolští studentů), podoby kontaktu s češtinou před započetím výuky (zde: respondenti v dětství (téměř) neprošli výukou češtiny) a lokace (zde: Německo), a alespoň hrub popis jazykového profilu zkoumaných heritage speakers (zde: srov. Šichov 2024). Po nartnut jejich jazykových ideologií (přístup k jazykovému standardu, tma tzv. vnější identifikace mluvícího (Lachout 2017:35) apod.), resp. motivace k návštěvě speciálních jazykových kursů se zaměřím na jednotliv kompetence podle SERR a podle jednotlivých jazykových rovin, jakož i na evtl. důsledky jazykového kontaktu (přepínání/míchání kd) (Riehl 2018:9). To vše bude ilustrováno pomocí dat získaných mj. metodou interview, dotazníků, analýzy ústních a písemných projev. Ze sociolingvistických informací i podoby jazykových kompetencí a potřeb zkoumaných mluvch zj bude mořn vyvodit poznatky relevantní pro jejich výuku (srov. i inklusivní přístup Polinsky 2015). Závěrem pak zazní zobecněn naznačených poznatků a metodicko-didaktick doporuen i pro jiné skupiny mluvch zj.

Klčov slova: bilingvní mluvící, čeština jako zděděný jazyk, didaktika češtiny jako zděděného jazyka, chyby a odchylky, neúpln osvojen jazyka

Literatura:

Bremer, Bernhard/Mehlhorn, Grit (2018): *Herkunftssprachen*. Tübingen: Narr.

Cope, Lda/Dittmann, Robert (2020): Language Loss: Czech in the Diaspora. – In *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*. Leiden: Brill (poslední přístup: 19.2.2024)

Grosjean, François/Li, Ping et al. (2019): *Psycholingvistika bilingvistice*. Praha: Karolinum, 179–199.

McCabe Marta (2017): Czech Heritage Language Education in Communities in the United States and Europe. – In: Kagan, Olga E./Carreira, Maria M./Hitchins Chik, Claire (Hgg.): *The Routledge Handbook of Heritage Language Education*. Abingdon: Routledge, 114–128.

Nekula, Marek (2021): Čeština v Německu – jazyk v kontaktu a izolaci v „generaci exil“. – In *Naše řeč* 104, 359–375.

Polinsky, Maria (2015): Heritage languages and their speakers: state of the field, challenges, perspectives for future work, and methodologies. – In: *Zeitschrift für Fremdsprachenforschung*, 26/1, 7–27.

Riehl, Claudia Maria (2018): *Sprachkontaktforschung*. Tübingen: Narr.

Šichová, Kateřina (2024): „Ta gramatika a taki to psání mě tak nejde (jak tady v tém textu vidíte)“: Jazykové kompetence druhé generace mluvčích češtiny jako zděděného jazyka. – In: *Český jazyka a literatura* 2023/24, č. 4, 172–177.

Iva Šimková

Univerzita Karlova

Nebyl to jazyk český, ale zelovskéj: Současná situace češtiny v polském Zelówě

Tento příspěvek se připojuje ke studiím věnovaným systematickému zkoumání stavu češtiny v zahraničních komunitách. Terénní výzkum v polském Zelówě byl realizován za účelem pořízení audionahrávek mluveného projevu zde žijících potomků českých exulantů. Podrobný rozbor jazyka, který si jejich předkové přinesli z vlasti už v polovině 19. století, má posloužit při analýze vznikající diplomové práce. Ta se zaměří zejména na jeho dialektologické aspekty. V rámci tohoto příspěvku však bude současný stav zohledňován širěji.

Vliv dominujícího polského jazyka, velká důležitost evangelického vyznání a další specifika prostředí zelóvských Čechů a jejich komunity vedly k velmi svéráznému vývoji. Izolovaná a do značné míry samostatná komunita si po více než sto let udržela své češtví. Čeština se užívala jako hlavní jazyk společný všem obyvatelům, bez ohledu na národnostní či náboženskou příslušnost. Události spojené s druhou světovou válkou a obdobím po ní však výrazně ovlivnily do té doby příznivý trend v udržování češtiny. Během několika desetiletí byl český jazyk a s ním i český národ tvrdě potlačen. To vedlo jednak k většinové reemigraci Čechů zpátky do jejich vlasti a jednak k omezení češtiny na domácí prostředí v případě těch, kteří v Zelówě zůstali. Později se nejen v důsledku postupného nárůstu počtu smíšených svazků s polským/katolickým obyvatelstvem začala vytrácet zcela.

Jazyková situace současné češtiny (více než dvě stě let po příchodu českých osadníků) bude představena na základě několikadenního pobytu v Zelówě a svědectví devíti českých mluvčích, jejichž projevy byly během výzkumu zaznamenány. Jazykově zajímavé, ale v kontextu budoucího uchování jazyka pochmurné výpovědi poskytují bezprostřední vhled do aktuální jazykové skutečnosti. Zaměříme se na podmínky komunikačních situací, v nichž je možné užití češtiny ještě zaznamenat, a na postoj mluvčích k tomuto zděděnému jazyku. Pokusíme se přiblížit příčiny toho, že se mezi potomky původních zelóvských Čechů mluví o umírání

češtiny, a tímto i dalšími výstupy z výzkumu přispět k vyšší míře informovanosti o stavu české komunity v polském Zelówě.

Svatava Škodová

Univerzita Karlova

Words Meet Pictures: Korean Learners of Czech Describing Motion Situations

This paper analyses the verbal choices of Czech learners describing two selected scenes from Mayer's (1968) "Frog, Where Are You?", which depicts a deer, dog, and boy running towards an escarpment. Description and narrative tasks based on pictures are typical forms of linguistic data elicitation in applied linguistics and language acquisition research. This picture story has proven useful in analysing the use of motion verbs, expressing movement from one place to another. We employ it to facilitate analysis across typologically dissimilar languages such as Czech and Korean.

The analysis compares a sample of 25 texts written by native Czech speakers, 15 texts by native Korean speakers, and 25 texts by Korean learners of Czech. It focuses particularly on the choice of verbs used to depict the motion situation. This paper examines the verbal choices of native Czech speakers in Czech, native Korean speakers in Korean, and Korean learners of Czech. It demonstrates how Czech and Korean languages influence the verbal portrayal of the same visual situation.

Oldřich Uličný

Univerzita Karlova

Čeština spisovná i nespisovná jako dědictví a její dědicové

Autor vychází z metafory pojmu dědictví a aplikuje ji na současný vývoj spisovné češtiny v souvislostech se současným vývojem české společnosti (ekonomická a politická druhořadost, vulgarizace veřejné komunikace apod.). V teoretické rovině si všímá změn v pojetí komunikačních situací na jedné a užívání spisovné češtiny na druhé straně; důsledky pak vidí v posunech interiorizovanosti či sémiózy pojmu spisovnost. Polemizuje také s novými snahami o pospisovňování obecné češtiny. V praktické rovině vyplývají z uvedeného závěry pro didaktiky češtiny jako mateřského i osvojovaného jazyka, jejichž pojetí bude v referátu kriticky posuzováno.

Pavína Vališová

Univerzita Karlova, META, o. p. s.

Levou zadní II – učebnice češtiny jako druhého jazyka

Príspevek predstavuje druhý díl učebnice češtiny jako druhého jazyka Levou zadní II, která je určena pro náctileté studenty ve věku 14–18 let. Učebnice je unikátní tím, že propojuje výukou

jazyka s výukou obsahovou. Studenti se tedy učí nejen češtinu jako druhý jazyk, ale také základní témata ze čtyř předmětů základní školy včetně odborného jazyka – přírodopisu, zeměpisu, dějepisu a občanské výchovy. Učebnice obsahuje celkem 6 lekcí a každá lekce má čtyři části: A, B, C a D. Koncepce je vytvořena tak, aby na sebe tyto části tematicky navazovaly, ale aby je bylo možné vyučovat i paralelně. Část A obsahuje konverzaci v běžných situacích, část B klasická témata jako zájmy, jídlo, bydlení, cestování apod. se zaměřením na vyjádření názoru, část C zahrnuje gramatiku a část D předměty ZŠ spojené s výukou jazyka. Každá lekce se věnuje výuce všech řečových dovedností (čtení, psaní, mluvení a poslech), část D však navíc zahrnuje i výuku odborného jazyka a orientaci v odborném textu. Z předmětů ZŠ jsou prezentována základní témata, která jsou zároveň českými realitami, např. české školství, české zemědělství, hory a řeky v ČR apod. V části C se kromě středně pokročilé gramatiky studenti učí také větné členy. Odborná část lekce prezentuje nejen základní terminologii daných předmětů, ale i výrazy, které se objevují v odborných textech napříč předměty, např. patří mezi, skládá se z, souvisí s, obsahuje, je zdrojem apod. Tato část lekce se zaměřuje především na čtenářské strategie, aby se studenti dokázali vyznat v neznámém textu v učebnicích na českých školách. Pracují tam s klíčovými slovy, vytváření otázek, resumé textu atd. Pro upevnění odborného jazyka třídí své znalosti do tabulek a vizuálů, které popisují. Na konci lekce pak vytváří skupinový projekt, ve kterém používají odbornou slovní zásobu aktivně. Učebnice Levou zadní II cílí na jazykovou úroveň B1, ale v odborných částech ji přesahuje. Je koncipována pro minimálně 360 hodin výuky bez zprostředkujícího jazyka. Systematicky používá českou jazykovědnou terminologii, aby korespondovala s výukou české mluvnice na školách. Patří k ní Slovníček a klíč, který tvoří samostatnou publikaci, ale prodává se pouze společně. Na učebnici navazuje webová stránka <https://ceskylevouzadni.cz/>, kde vyučující naleznou podrobný popis koncepce učebnice, všechny nahrávky k učebnici, manuál ke každé části lekce s doplňkovými cvičeními, testy a online cvičení.

Adriana Válková, Anastasija Sokolova, Hana Svobodová

Masarykova univerzita

Využití slovtvorného analyzátoru (SLAN) při práci s novou učebnicí češtiny pro nerodilé mluvčí Cestou necestou

Učebnice Cestou necestou určená nerodilým mluvčím češtiny na jazykové úrovni A1+ zasazuje výuku češtiny do kontextu českých realit. Vychází se z konceptu, že cizí jazyk je součástí odlišné kultury a realit, nikoliv samostatnou vyučovací částí. Kapitoly jsou proto vystavěny na zeměpisně-tematickém konceptu. Učebnice reflektuje současnou dobu, a propojuje tak většinu kapitol s elektronickými zdroji – jazykovými (Internetovou jazykovou příručku, Nechybujte.cz a SLANem) a nejazykovými (kesky.cz). K elektronickým zdrojům je možné dostat se přes uvedené QR kódy. Inovativní je propojení učebnice se slovtvorným analyzátořem pro výuku češtiny pro cizince (SLAN). Vychází ze skutečnosti, že více než 2/3 českých slov je odvozených, čehož lze využít při výuce slovní zásoby. Díky tomu je práce s učebnicí efektivnější, orientace v problematice jednodušší a rozšíření slovní zásoby v rámci tematického okruhu nebo sémantické skupiny slov rychlejší a snadnější. Ze SLANu, který existuje i jako

samostatný nástroj, jsou uváděny výstupy teoretické (související s pravidly o tvoření českých slov) i praktické (týkající se procvičování tvoření konkrétních slovtvorných typů a tříd). Propojení nástroje SLAN s učebnicí češtiny pro nerodilé mluvčí vychází ze synchronního pohledu na jazyk, kdy se pracuje se základní vlastností morfologického typu jazyka.

Jitka Veroňková

Univerzita Karlova

Asimilace a ztráta znělosti souhlásek u jinojazyčných mluvčích češtiny

Znělostní opozice souhlásek je základním stavebním kamenem souhláskového systému češtiny. Šumové souhlásky tvoří v češtině páry, z nichž jeden člen je neznělý a druhý znělý. V řeči dochází v určitých pozicích ke ztrátě znělosti a v souhláskových skupinách za určitých podmínek k asimilaci znělosti. Znělost v češtině je dána především (ne)přítomností základního tónu, tj. (ne)kmitáním hlasivek, na rozdíl od některých jiných jazyků, v nichž je fonologická opozice znělosti realizována spíše temporálními prostředky (např. angličtina, němčina: hovoří se o veličině VOT – voice onset time, nástup hlasivkového tónu). V češtině také není přítomna aspirace, což je další vlastnost, pomocí níž jazyky odlišují řady souhlásek (např. čínština, korejština).

Príspevek přinese přehled realizace asimilace a ztráty znělosti souhlásek v češtině u jinojazyčných mluvčích s různým mateřským jazykem včetně diskuse k možným příčinám jako jsou neznalost či chybné uplatnění pravidla či vlastní fonetická realizace opozice neznělých/znělých souhlásek.

Dále ukážeme, jak je tato problematika zpracována v novém učebním nástroji ProCzeFor – Pronunciation of Czech for Foreigners (Výslovnost češtiny pro cizince). Součástí vystoupení bude demonstrace zvukových ukázek z řeči jinojazyčných mluvčích.

Literatura:

Palková, Z. – Veroňková, J. (2022). *Výslovnost spisovné češtiny. Cvičení pro cizince*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Skarnitzl, R. (2011). *Znělostní kontrast nejen v češtině*. Praha: Epoque.

Veroňková, J. (2022). *Souhrnná a tematická cvičení k nácviku výslovnosti a mluvené češtiny pro cizince*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Veroňková, J. – Bozděchová, I. – Škodová, S. (2022). *ProCzeFor: Státy, obyvatelé, jazyky*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Veroňková, J. – Poukarová, P. (2020). Variabilita ve výslovnosti češtiny u čínských mluvčích a její zohlednění ve výuce. In M. Hrdlička, K. Šebesta (Eds) *Čeština jako cizí jazyk na Dálném východě*, s. 129–161, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Klíčová slova: čeština jako druhý jazyk, čeština jako cizí jazyk, výslovnost, asimilace znělosti, ztráta znělosti

Ondřej Vinš

Univerzita Karlova

Jak píšou čeští neslyšící?

Příspěvek poskytne základní vhled do široké problematiky psané češtiny české neslyšící menšiny. Budou představeny vybrané rysy různých komunikátů (elicitovaných převážně ve školním prostředí) a časté chyby (jinými slovy ukazatele okamžitého stavu jazykových kompetencí pisatele) vyplývající mimo jiné z interference mezi českým znakovým jazykem (tedy z hlediska modalit systémem vizuálně-motorickým) a češtinou. Příspěvek ukáže, že zatímco některé chyby jsou pro české neslyšící pisatele charakterističtější (jakkoli není možné zobecňovat), jiné spadají do obvyklé kategorie jevů českého pravopisu a gramatiky problematických pro studující češtiny jako druhého/cizího jazyka obecně.

Klíčová slova: psaná čeština, chyba, neslyšící, interference, český znakový jazyk

Tomáš Vučka

Univerzita Karlova

Obživněme! Symbolický a metaforický jazyk v prózách Jaroslava Foglara

Jedním z charakteristických rysů literárního textu v rovině jazykové je jazyková dekontextualizace, aktualizace a práce s jazykem v metaforickém a symbolickém modu. Platí to nejen pro samotné užití lexik či pro syntax, ale pro celou jazykovou konstrukci textu. Zároveň lze konstatovat, že vyšší míra jazykové dekontextualizace (ať již v rovině gramatické, syntaktické, lexikální, metaforické či symbolické) tvoří také jednu ze složek literárně-estetické kvality textu. A právě tak platí, že vyšší míra dekontextualizace se přirozeně vyskytuje více v lyrické poezii než v próze (a obdobně lze uvažovat i v rámci literárních směrů a proudů, méně dekontextualizace obsahují prozaické romány historické, realistické, faktografické apod., více naopak texty experimentální, avantgardní).

Zatímco jazykové dekontextualizaci vyšší literatury věnuje literární věda patřičnou pozornost, méně se tento jev zkoumá u literatury zábavné a literatury pro děti a mládež. Přitom právě u jednoho českého autora představuje metaforická a symbolická práce s jazykem jeden z klíčových výstavbových pilířů jeho próz. V této přednášce se proto zaměříme na dosud opomíjenou metaforickou a symbolickou práci s jazykem v prózách Jaroslava Foglara. Předmětem našich úvah budou jak samotné vybrané větné konstrukce (syntax), tak také toponyma a osobní jména, nesoucí implicitní hodnotový a významový obsah. Podíváme se tedy, jak Jaroslav Foglar prostřednictvím metaforicky a symbolicky užitého jazyka dotvářel nejen dějové linie a celkové náladové podbarvení svých próz, ale také jak skrze jazyk umocňoval emotivní, estetické, a nakonec i etické působení textu.

Hana Waisserová

University of Nebraska-Lincoln

Aktivní učení češtiny prostřednictvím filmové a dokumentární tvorby

Užívání filmů a dokumentů ve výuce češtiny jako cizího jazyka je efektivní. Představuje jazyk v jeho přirozené podobě, nabízí možnost seznámit se s kulturními reáliemi, sdílí spisovné i nespisované konverzace, rozhovory a vyprávění, obohacuje slovní zásobu. Na UNL studenti natáčejí své vlastní filmy a dokumenty, aktivně se zapojují do svého vzdělávání prostřednictvím kreativní tvorby. Vytvoření scénáře zdokonaluje jejich pochopení gramatiky a větné struktury; povzbuzuje je k aktivnímu výzkumu, rozvíjí jejich jazykové a kulturní kompetence. Při samotném natáčení, studenti aktivně zužitkují celou škálu dovedností, procvičí mluvenou češtinu. Editace jim umožňuje vylepšit jejich vyprávění a používání jazyka. Tato forma výuky lze zefektivnit dodržováním určitých pravidel a rámců, kdy se od nich vyžaduje, aby respektovali svou jazykovou úroveň a využívali témata, která znají, aby začali jednoduše a projekty rozvíjeli po krocích a postupně. Celý tvůrčí proces je nesmírně baví a přitom se aktivně zabývají výukou češtiny. Prezentace se podělí o příklady studentských filmů.

Aleksandra Zięba

Slezská Univerzita v Katovicích

České narativní metaoperátory v procesu hledání frázemů

Tento referát je věnován českým metaoperátorům a jejich využití při vyhledávání reprodukovatelných víceslovných jednotek, tzv. frázemů. Autor poukazuje na souvislosti mezi pojmem fráze a termínem reprodunkt, který vyvinul tým opolských lingvistů pod vedením Wojtěcha Chlebdy. Je uveden taky stručný přehled toho pojmů z pohledu českého lingvisty Františka Čermáka. Jsou představeny dosud vyvinuté vzorce textových indikátorů (např. metaoperátory místa, času, komunity) a příklady jejich použití v korpusech pro vyhledávání frázemů. Zvláštní pozornost je věnována novému podtypu metaoperátorů, vyvinutému autorkou článku, tzv. narativním metaoperátorům (např. řekl, pokračoval, vysvětlil atd.). Pro účely analýzy je uvedeno základní schéma sdělení literární postavy, které zahrnuje vlastní sdělení, uvozovku a zvolený narativní metaoperátor. Vzhledem k modelu bylo možné vyvinout metodu využívající narativní metaoperátory k ruční extrakci reprodukovatelných víceslovných jednotek. Tomuto postupu předcházelo zjištění samotných indikátorových vzorců a byl popsán na příkladech v daném článku. Extrahovaný seznam metaoperátorů ilustroval pouze ty konstrukce, které byly nalezeny ve výsledcích vyhledávání v korpusu InterCorp. Už jen jejich pozorování umožnilo dojít k závěru, že je možné rozšířit repertoár změnou výchozí formy metaoperátoru (nebo jeho odvozeniny) o příslušné osoby, časy a aspekt (např. křičel -> křičela, křičelo, vykřičel, vykřičela, vykřičelo atd.). Pro účely tohoto článku byly použity ty narativní metaoperátory (uvedené v seznamu), které se ve zdrojích českého korpusu InterCorp objevovaly nejčastěji. Tyto metaoperátory prokázaly velkou účinnost při vyhledávání víceslovných emocionálních výrazů, jejichž pravidelná kodifikace v jednojazyčných a překladových lexikografických studiích se jeví jako nezbytná. Extrahované emotivní výrazy

byly zkoumány z hlediska jejich frekvence v korpusu a byly stanoveny jejich možné sémantické významy, a také kontexty použití ve výpovědi. Zkoumání konkrétního výrazu v různých kontextech užití umožnilo identifikovat všechny možné sémantické významy dané jednotky, které slovníky zpravidla nezohledňují. Účelem výzkumu bylo především naznačit potřebu provedení podrobné analýzy v oblasti vytváření nových metaoperátorů a jejich využití v procesu hledání reprodukovatelných víceslovných jednotek.